

25.72x27.41	1/2	36	עמוד	הארץ - גלריה	08/05/2020	72936521-5
עד - ראש המכון למדיניות ואסטרטגיה בהבינתחומי הרצלי - 84260						

הנביא עמוס

עמוס גלעד, שמילא תפקידים בכירים במערכת הביטחון, אינו אופטימי. בספר שיחות מרתק עם שמעון שיפר הוא מסביר כיצד שגו קברניטי המדינה במלחמת לבנון הראשונה ובהסכמי אוסלו, איך יש לדעתו לפעול מול האיום האיראני ומדוע אינו רואה סיכויים להסדר עם הפלסטינים בעתיד הנראה לעין

חיים ביאור

החמצה, כישלונות, טעויות בשיקול הדעת, איבדיקה של המציאות לעומקה, וכנראה גם מנה הגונה של יהירות – כל אלה ער-ברים כחוט השני ב"המתריע", ספרו של עיתונאי "ידיעות אחרונות" שמעון שיפר, המבוסס על שיחות שערך בשנתיים האחרונות עם האלוף (מיל') עמוס גלעד. האחרון, שכיהן במשך שנים רבות במגוון תפקידים במערכת הביטחון הישראלי, החל בקצין באמ"ן, דרך מתאם פעולות הממשלה בשטחים ועד לראש האגף המדיני-ביטחוני במשרד הביטחון, דן בשיחות בשאלות מטרידות בתחום הביטחון והמגעים שניהלה יש-ראל עם גורמים משפיעים במרחב הערבי. לקריאת הספר מתלווה תחושה של תסכול ואין

אונים, לא רק משום חוסר המוצא לסכסוך הארוך ביותר מכל שאר הסכסוכים שבו נתונה ישראל – עם הפלסטינים – אלא גם בשל העובדה שאפילו איש כגלעד, שידו היתה בכל, אינו מציע פתרון מובהק לבעיה זו. ואולי יש להכיר בכך כי כנסיכות הפוליטיות והגיאואסטרטגיות הקיימות, כלל אין פתרון כזה בנמצא, מה שמותיר את הקורא בתחושה פסימית בנוגע לסיכויים להגיע להסדר עם הפלסטינים. גלעד לא נרתע במשך השנים מלהביע את עמדתו בכל סוגיה ביטחונית או מדינית שעלתה לדיון במוקדי קבלת ההחלטות. ההתרעות שהעביר למפקדיו נתקלו לעתים בתגובות שליליות, ואף בניסיון לסלקו מצה"ל, כפי שקרה בעת שהתריע על כניסת הפלנגות הנוצריות למחנות סברה ושתילה בכיירות בעת מלחמת לבנון הראשונה ותחילתו של הטבח שם. אך הוא עמד על שלו. הספר מונה שורה של החלטות שגויות שקיבלה צמרת המדינה ובהן ההסתמכות היתרה על הפלנגות בלבנון, שהיתה מקסם שווא, או האמון המופלג שניתן ביאסר ערפאת כשהתנהלו המגעים עמו לקראת החתימה על הסכם אוסלו ולאחר מכן בקמפ דייוויד.

מלחמת לבנון הראשונה היתה בעבור גלעד "טראומה לכל החיים". הרעיון שבבסיס הכניסה לדרום לבנון ועד לכיירות היה לא רק להיאבק בטרור הפלסטיני המתגבר מלבנון, אלא גם שישראל תחד בור לנוצרים, שהיו גורם משמעותי שם, ועמם תהפוך את לבנון למדינה הערבית השנייה החותמת על הסכם שלום עם ישראל. לכאורה, רעיון נהדר, מכיוון שהנוצרים בלבנון נחשבו לסוג של אליטה: הם משכיילים יותר משאר האוכלוסייה, דוברי כמה שפות ותרבותם "מערבית". אלא שעל פי גלעד, תיאורים אלה

המתריע: שיחות עם האלוף (במיל') עמוס גלעד

שמעון שיפר

עורך: יואב קרן. הוצאת ידיעות ספרים, 245 עמודים, 98 שקלים

סוגה: עיון

קהל יעד: מי שמתעניינים בהכרעות המדיניות והביטחוניות של ממשלות ישראל
מדף: לצד "מלחמת שולל" של זאב שיף ואהוד יערי ו"אוסלו: נוסחה לשלום" של יאיר הירשפלד
ליסיכום: ספר עוצר נשימה, למרות הפסימיות האופפת אותו

היו בגדר אחיות עיניים, כי לפלנגות לא היתה עוצמה צבאית. לא היה שום מתאם בין יכולותיהן האמיתיות ובין דברי הרהב של מנהיגיהן.

גלעד הוזהיר את הצמרת הצבאית, לרבות שר הביטחון אריאל שרון, הרמטכ"ל רפאל איתן ומפקד הגיס יאנוש בן-גל, כי אנשי "הפלנגות וקוקים לישראל כדי לסלק את הפלסטינים מלבנון, ואינם מתכוונים כלל להגיע לשלום עם ישראל. הסורים הבהירו להם כי אם הם יחתמו על הסכם עימנו, זה לא יעבור בשתיקה מצדם ונשות ראשי הפלנגות ייהפכו לאלמנות".

אך הצמרת הצבאית והמדינית האמינה שהקשר עם הפלנגות טומן בחובו הזדמנות לפתרון יסודי במזרח התיכון. גלעד גם התריע כי אנשי הפלנגות מנהלים חיי שחיתות, נשענים על הברחות ומפגינים יחס אכזרי כלפי האוכלוסייה האזרחית, בין שאלה דרוזים ובין שאלה פלסטינים, וזאת עוד לפני הטבח בסברה ושתילה, שעליו ניצח אלי חובייקה, שאותו מתאר גלעד כ"רמאי ואכזר".

בנוגע ליחסים עם הפלסטינים בשטחים, גלעד מצביע בספר על כך שישראל לא הצליחה לכוונן את השלטון הרצוי לה בגדה המערבית וברצועת עזה: "היו בומנו אגודות הכפרים. לכאורה רעיון מבריק, אבל זה לא עבד. בדיוק כפי שהיה עם הפלנגות, קיבלנו את ערפאת. אילצנו את ערפאת להסתלק בבושת בפנים מבכירות לתוניס, אך הוא סיים את חייו 20 ק"מ מירושלים, ברמאללה".

גלעד מתייחס גם להסכמי אוסלו בין ישראל לאש"ף, שנחתמו ב-1993 ונרקחו ללא ידיעת אמ"ן, תוך הסתרה גדולה. הוא מכנה אותם "מקסם שווא ושקר שעלה לנו ב-1,000 הרוגים. ערפאת לא התכוון להגיע להסכם שלום עם ישראל, אלא למרחץ דמים, אלא אם כן היו מקבלים את תפישת השלום שלו בדבר קונפדרציה פלסטינית-ירדנית-ישראלית, שגם היא נועדה לחסל בסופו של דבר את ישראל". גלעד מאשים את אנשי המודיעין הישראלי כי כמו במקרה של הקשר עם הפלנגות בלבנון, גם במקרה של הסכם אוסלו הם לא פעלו כשופטים אובייקטיביים, כמציפה מהם, ולא היו אמיצים מספיק להגיד לקברניט את דעתם, גם אם אינה לרוחו. גלעד מעיד על עצמו כי חרף הסכמי אוסלו והשיחות בין אהוד ברק לערפאת בקמפ דייוויד, הוא היה משוכנע – על סמך מידע ממקורות פלסטיניים – כי בספטמבר 2000 תפרוץ האינתיפאדה השנייה, והתריע על כך: "אמרתי לברק עוד לפני השיחות בקמפ דייוויד (ביולי 2000) שלערפאת יש נטייה להמיט טרור בכל מקום, והוא, כמו קפיץ דרוך, מחכה לרגע הוה. מדובר באדם שמאמין באלימות, שרואה בחונו פלסטיני אחת גדולה, מהמדבר ועד היום התיכון, שתבלע את ישראל וירדן כאחת". ואולם, הערכה זו לא שיכנעה את ברק שלא ללכת לשיחות על הסדר שלום עם ערפאת והוא נימק זאת בכך ששליחותו היא למצות את אופציית השלום. בניגוד לערפאת, בנוגע ליורשו בראשות הרשות הפלסטינית, אבו מאזן, גלעד סבור שהוא "הסיכוי הטוב ביותר להגיע להסכם עם הפלסטינים, אם זה בכלל אפשרי". מדוע? כי אבו מאזן מתנגד לשימוש בטרור כאמצעי להשגת המטרות של עמו. הוא ממשיך בשיתוף הפעולה הביטחוני עם ישראל ופעל למיגור טרור הסכינאים שהשתולל ב-2015-2016. הוא עשה זאת, על פי גלעד, לא משום שהוא אוהב את ישראל, אלא מפני שהוא מאמין כי הטרור והאלימות מכשיילים את הפלסטינים והדרך הנכונה היא הזירה המדינית, שבה הפלסטינים זוכים לאהדה. עובדה היא שהאש מרצועת עזה אינה מתפשטת לשטחי הגדה, חרף חתירתו הבלתי נלאית של חמאס להרחיב את החזית לאזורים אלה.

פלסטינים בכיירות לאחר הטבח בסברה ושתילה, ספטמבר 1982. ההסתמכות על הפלנגות היתה מקסם שווא צילום: Bill Foley / AP

6x26.06	2/2	עמוד 36	הארץ - גלריה	08/05/2020	72936523-7
עד - ראש המכון למדיניות ואסטרטגיה בהביתנחומי הרצלי - 84260					

הנביא עמוס

המשך מעמוד 36

האם פירוש הדבר הוא כי על ישראל לנצל את הערוץ המדיני כדי להתחיל בהידברות עם אבו מאזן, ואם כן, איזה פתרון יש להעלות על שולחן המשא ומתן? על שאלות אלה אין לגלעד תשובות בספר. כמו רבים מהישראלים, הוא אמנם מזהיר מפני פתרון המדינה האחת, אך אינו מציע מתווה ברור כלשהוא. למעשה, הוא מפגין פסימיות: אמנם אבו מאזן זוגל בדרך של שלום, אומר גלעד, אבל הוא עשוי להיעלם בקרוב מהזירה בשל גילו ומצבו הרפואי, בלא שהכין יורש או יורשים לכהונתו. במצב הזה עלולה להתפתח מלחמת דיאדוכים ומי שאורכים בפינה הם חמאס וגורמים אחרים שירצו להראות עד כמה הם קיצוניים כלפי ישראל. גלעד גם אינו אופטימי בנוגע ליישום פתרון שתי המדינות – גם מפני שראש הממשלה בנימין נתניהו, חרף הצהרתו בנאום בר אילן ב-2009, נסוג מזמן מהרעיון, וגם בשל גישת מנהיגי הפלסטינים.

גלעד תמיד חשב שהסיכויים להגיע להסכם עם הפלסטינים הם נמוכים, אך ככל שהזמן חולף הם הולכים נמוגים, לדבריו. "בסופו של דבר", הוא מזהיר, "הפלסטינים יתאחדו ברעיון המדינה האחת לשני העמים, כי הוא משרת אותם, מבחינה דמוגרפית וגם מבחינה מדינית". בעיניו, אנו שרויים במבוי מדיני סתום והוא מזהיר מפני התפרצות אלימה שתשפיע על העולם הערבי, שלא ירצה לבגוד בפלסטינים, ויעלה את קרנה של איראן, גדולת אויבותיה של ישראל. בנוגע לרצועת עזה, גלעד יוצא בספר נגד כמה אפשרויות – כיבוש הרצועה על ידי צה"ל, מסירתה לידי מצרים ("המצרים פשוט יסרכו להיכנס לשם") או הכנסת הרשות הפלסטינית לרצועה ("לכאורה פתרון טוב, אבל הרשות לא תסכים לכה, כל עוד החמאס נוכח שם במודל חיובאללה"). הוא מעדיף את אופציית ההכלה של המצב הקיים, שבה דוגלת מערכת הביטחון ופירושה "לא להקיא ולא לבלוע": להרתיע את מנהיגי חמאס ברצועה, לבודד אותם ועם זאת לדאוג שהמצב ההומניטרי ברצועה לא יתדרדר אופציה זו מקובלת כיום על מרבית המפלגות בישראל, לרבות הליכוד בראשות נתניהו, אף כי לא פעם גישת ההכלה משמשת כלי לניגוח הדדי על ידי פוליטיקאים, שספק אם הם מאמינים בעצמם באופציות האחרות. הספר גם מייחד מקום לסוגיית איראן – "האיום הגדול מכולם", על פי גלעד – וגם כאן אינו מותיר כל מקום לאופטימיות. גלעד מציע לפעול בשלושה מישורים: ראשית, אסור שלאיראנים יהיה נשק גרעיני, כי כאשר משטר דתי קיצוני מחזיק בנשק כזה אין אפשרות לדעת מתי הוא ישתמש בו; שנית, אסור לאפשר לאיראנים להתבסס ברמת הגולן; ושלישית, יש להעמיק את היחסים עם מדינות ערב, גם אם אלה אינן ממהרות לפתח משמעותית את יחסיהן עם ישראל ללא התקדמות לקראת פתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. על שאלתו של שיפר אם הוא רואה אפשרות שמשטר האייתוללות באיראן ייפול בעתיד הנראה לעין, גלעד משיב כי אינו מעריך שזה יקרה בקרוב, חרף המצב הכלכלי הקשה במדינה זו. עם זאת, הוא נוהר מלהשיא עצה לממשלה לתקוף כעת את אתרי הנשק הגרעיני באיראן ומציע להתכונן כדי להכריע את הורוע שלה בלבנון, הלוא היא חיובאללה. בסיכומו של חשבון, "המתריע" הוא ספר מרתק, שיכול בהחלט להיכלל בקטגוריה של ספרים הנקראים בנשימה עצורה. מורגש כי יד של עיתונאי מנוסה ידעה לשים בו את הדגש על המקומות הרגישים של העשייה המדינית והביטחוניית.

חיים ביאור